

शंकर जयकिशन - भाग ६

परंतु वर्षे पुढे पुढे सरकत असताना त्यांची मतभिन्नता जरी वाढत गेली तरीही त्यांचे दैवत असलेल्या संगीतावरील त्यांचे प्रेम तिळमात्रही कमी झाले नाही. पण हळूहळू दोघांमधील जवळीक आणि उठबस कमी होऊ लागली. ते जवळ जवळ स्वतंत्रपणे काम करू लागले आणि केवळ नाममात्रच एकत्र दिसू लागले. इतके, की प्रदर्शित झालेले गाणे कोणी संगीतबध्द केले असेल हे रसिकांच्या लक्षात येऊ लागले.

त्यांच्यात इतकी फूट का पडली हे त्यांच्या अगदी जवळून काम करणाऱ्या लोकांच्याच लक्षात आले असेल. खरे तर ह्यासाठी अनेक कारणे होती. त्यांपैकी एक महत्त्वाचे कारण म्हणजे इतकी मतभिन्नता असलेल्या दोन व्यक्ति वीसहून जास्त वर्षे सतत जवळ काम करून कदाचित कंटाळल्याही असतील.

गाण्यातील संगीताचा कल बदलत होता. रसिकांना वेगळ्या प्रकारच्या चाली हव्या होत्या आणि अशा प्रकारची गाणी करण्यात आपण कुठे कमी पडू का अशा धास्तीमुळे ते काहीही करण्यास तयार होते आणि तेव्हाच त्यांच्या वागण्यात एक प्रकारचा उध्दटपणा येऊन परिस्थितीशी जुळवून घेणे कठीण होऊ लागले. पुढे तर त्यांनी दिलेल्या संगीताची पातळी इतकी घसरू लागली की अधःपतन हा एकच मार्ग त्यांच्यासमोर उरला. पुण्यातील एक स्पष्टवक्ते संगीतकार डॉ. सुहासचंद्र कुलकर्णी त्यांच्या या आवडत्या संगीतकार द्दयीबद्दल बोलताना म्हणाले की " 'मयूरपंख', 'शिकस्त', 'हलाकू', 'सीमा', 'पटरानी' आणि 'पूनम' यांसारख्या चित्रपटांना असामान्य कर्णमधुर संगीत देणारे हे दोघे 'इंटरनॅशनल कुक' सारख्या चित्रपटाला 'अडला हरी' या न्यायाने इतके फडतूस संगीत कसे काय देऊ शकतात हेच कळत नाही. चित्रपटसंगीत सृष्टीत असे एकही उदाहरण दिसत नाही. परंतु अशा प्रकारे स्पष्टपणे दिसत असलेली त्यांची अधोगती मनाला दुखावणारी आणि चक्रावून टाकणारी आहे."

खरं तर 'इंटरनॅशनल कुक'ची गाणी जरी तुम्ही दुर्लक्षित केलीत तरीही अशाच प्रकारच्या आणखी इझन दोन इझन अचरट गाण्यांचे काय ? परंतु त्यांच्या गाण्यांची पातळी घसरत जात होती, एवढेच नव्हे तर आपल्या गाण्यांना मागणी असावी म्हणून त्यांनी दुसऱ्यांच्या गाण्यांची धून चोरण्याची चूक केली (पूर्वी देखील कधी कधी ते असे करीत पण आता सर्रास करू लागले). आता तुम्हीच बघा, शंकर जयकिशन यांनी तयार केलेल्या बऱ्याच पाश्चिमात्य गाण्यांच्या मूळ कल्पना केव्हा केव्हा प्रेरणा या नावाखाली, तर काही सरळ सरळ उचलून घेतलेल्या आहेत.

पूर्वी अधून मधून त्यांची ही अशी गाणी असायची : हॅरी बेलाफॉण्टेच्या 'बनाना बोट साँग' (किंवा 'Day-O') वरून घेतलेलं 'उई इतनी बडी महफिल' ('दिल अपना और प्रीत परायी'), 'बीटल्स'च्या 'I wanna hold your hand' वरून केलेलं 'देखो अब तो' ('जानवर'), 'Charade' च्या शीर्षकगीतावर बेतलेलं 'गुमनाम है कोई' ('गुमनाम'), 'Margarita' (Elvis/'Fun In Acapulco') वरून उचललेलं 'कौन है जो सपनोंमे आया' ('झुक गया आसमाँ') आणि इतरही बरीच.

विरोधाभास म्हणजे याच द्वयीने, पाश्चात्य संगीताच्या भ्रष्ट प्रभावाबद्दल असलेलं, 'लव्ह मॅरेज' चित्रपटातलं 'टिन कनस्तर पीट पीट कर, गला फाडकर चिल्लाना' हे गाणं संगीतबध्द केलं होतं. त्या गाण्यात तानसेन, सैगल, बैजू आणि एकंदरीत भारतीय मूल्यांची प्रशंसा केली होती. मग नंतर त्यांची मतं का बदलली ?

(क्रमशः)

- माणेक प्रेमचंद

('Yesterday's Melodies Today's Memories' या पुस्तकातून)

NOTE: Among the many things India can be proud about is the wonderful music that was made in the Hindi cinema of yesteryear. Songs that touched (and still touch) the hearts of many millions of people who understand Hindustani. No matter where we were, inside or outside the country, and whether we were old or young, rich or poor, fat or thin, there were songs that kept us enjoying them. Or making life more bearable, at the least. "Yesterday's Melodies Today's Memories" is a biographical salute to all the main singers, composers, and songwriters who put out these melodies, from the start in 1931, till about 1970.

Manek Premchand's second book was "Musical Moments From Hindi Films", which celebrated 75 years of sound (and music) in Hindi Films. The author next

wrote another music book called “Romancing The Song”, which traces the history and changing face of lyrics in Hindi Cinema, right from 1931 till now.

After that, he wrote a third of the biography of the santoor maestro Pandit Shiv Kumar Sharma, outlining in some details the great musician’s role in Hindi cinema, both as an instrumentalist and a composer.

His latest book “Talat Mahmood, The Velvet Voice” was released in May 2015. To buy his books, or otherwise write to the author, his email address is manekpremchand@gmail.com